

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

پایان نامه

جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته علوم تربیتی

(گرایش برنامه ریزی درسی)

عنوان پایان نامه:

بررسی و ارزشیابی محتوای کتاب جامعه شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری بر اساس اصول

انتخاب و سازماندهی محتوا با توجه به دیدگاه دبیران و دانش آموزان شهر کرمانشاه

استاد راهنما :

جناب آقای دکتر حسن ملکی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر مرتضی امین فر

استاد داور:

جناب آقای دکتر علی علاقه بند

پژوهشگر :

مقدس یوسفی

سال ۱۳۸۷

تقدیم به

روح دانایی پرور مادر و فداکاری های پدرم

و

گلستان پر مهر همسر و نیلوفر قشنگ زندگی ام

و

همه ی معلمان و اساتید بسیار دلسوز و زحمت کش

و

همه ی کسانی که قلبشان برای تعالی تعلیم و تربیت کشور می تپد.

تقدیر و تشکر

«من لم یشکرالمخلوق لم یشکرالخالق»

خداوند یکتا را حمد و سپاس بیکران می گویم که توفیق گام نهادن در مسیر علم و معرفت را به من ارزانی فرمودند. اینک که به یاری خداوند متعال، موفق به اتمام این پایان نامه شدم، وظیفه ی خود می دانم که از تلاش ها و زحمات بی دریغ اساتید محترم و کلیه ی کسانی که با اینجانب همکاری مستمر داشته اند، تشکر و قدردانی نمایم.

۱- از استاد محترم جناب آقای دکتر حسن ملکی که با وجود مشغله ی فراوان، راهنمایی و هدایت پایان نامه اینجانب را پذیرفتند، تشکر و قدردانی می نمایم.

۲- از استاد محترم جناب آقای دکتر مرتضی امین فر که با صبر و حوصله فراوان مشاور پایان نامه ام بودند، تشکر و قدردانی می نمایم.

۳- از استاد محترم جناب آقای دکتر علی علاقه بند که زحمت مطالعه و داوری پایان نامه ام را پذیرفته اند، تشکر و قدردانی می نمایم.

همچنین از مسئولین محترم آموزش و پرورش شهر کرمانشاه، مدیر و معلمین مدارس نمونه ی تحقیق، که در تکمیل پرسشنامه های تحقیق به اینجانب مساعدت فراوان نموده اند، صمیمانه تشکر و سپاسگذاری می نمایم. در پایان از همه کسانی که برای اعتلای تعلیم و تربیت ایران اسلامی تلاش و کوشش می کنند، موفقیت روز افزون و سعادت ابدی آنان را از خداوند منان خواستارم.

چکیده تحقیق

پژوهش حاضر تحت عنوان «بررسی و ارزشیابی محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری با توجه به اصول انتخاب و سازماندهی محتوا از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه» می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دبیران جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری است که در سال تحصیلی ۸۶-۸۵ در شهر کرمانشاه مشغول به تدریس بودند و همچنین کلیه دانش‌آموزان سال سوم متوسطه که در حال گذراندن کتاب جامعه‌شناسی (۲) در سال تحصیلی ۸۶-۸۵ در شهر کرمانشاه می‌باشند. حجم گروه نمونه دبیران شامل ۴۵ نفر و حجم گروه نمونه دانش‌آموزان هم شامل ۲۸۶ نفر می‌باشد که به صورت خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شده‌اند. سؤالات تحقیق شامل یک سؤال اصلی و ده سؤال جزئی می‌باشد که عبارتند از:

سؤال اصلی:

۱- آیا محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه بر اساس اصول انتخاب و سازماندهی محتوا تهیه و انتخاب شده است؟

سؤالات جزئی تحقیق:

۱- آیا محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه بر اساس اصل علاقه انتخاب شده است؟

۲- آیا محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه بر اساس اصل اهمیت انتخاب شده است؟

۳- آیا محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران شهر کرمانشاه بر اساس اصل اعتبار انتخاب شده است؟

۴- آیا محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه بر اساس اصل سودمندی انتخاب شده است؟

۵- آیا محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه بر

اساس اصل قابلیت یادگیری انتخاب شده است؟

۶- آیا محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه بر

اساس اصل وحدت سازماندهی شده است؟

۷- آیا محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه بر

اساس اصل توالی سازماندهی شده است؟

۸- آیا محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه بر

اساس اصل استمرار سازماندهی شده است؟

۹- آیا محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه بر

اساس اصل وسعت سازماندهی شده است؟

۱۰- آیا محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه بر

اساس اصل تعادل سازماندهی شده است؟

لذا برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار

توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف استاندارد) و از آمار راستنباطی (آزمون مقایسه نسبت‌ها و آزمون

خی دو) استفاده شده است.

نتایجی که از این تحقیق به دست آمد به طور مجمل شامل موارد زیر می‌باشد:

۱- به غیر از اصل استمرار که در سازماندهی محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) رعایت نشده است، سایر اصول ده

گانه‌ی انتخاب و سازماندهی محتوا، در محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) رعایت شده است.

۲- بر اساس نتایج مقایسه‌ی نظرات گروه معلمان با گروه دانش‌آموزان، گروه معلمان معتقد به عدم رعایت اصل

علاقه و گروه دانش‌آموزان، معتقد به رعایت این اصل در انتخاب محتوای کتاب مورد پژوهش هستند. به بیانی دیگر

به غیر از وجود تفاوت معنی دار، در بین نظرات دانش آموزان و معلمان در مورد اصل علاقه، در مورد سایر معیارها و اصول انتخاب و سازماندهی محتوا در بین گروه دانش آموزان و معلمان، تفاوت معنی داری یافت نشد.

۳- در میان گروه نمونه دانش آموزان، بر اساس نتایج مقایسه ی نظرات آنان با همدیگر، در مورد دانش آموزان دختر، موافقت بیشتری مبنی بر رعایت اصل اهمیت و اصل سودمندی در محتوای کتاب جامعه شناسی (۲) وجود دارد. به بیانی دیگر به غیر از وجود تفاوت معنی دار، در بین نظرات دانش آموزان دختر و پسر در مورد اصل اهمیت و سودمندی، در مورد سایر معیارهای انتخاب و سازماندهی محتوا در بین دانش آموزان دختر و پسر، تفاوت معنی داری یافت نشد.

فهرست مطالب

تشکر و قدردانی

چکیده.....س

صفحه	عنوان	فصل اول : کلیات
۱.....	مقدمه	
۲.....	بیان مسأله.....	
۳.....	اهمیت و ضرورت تحقیق	
۵.....	اهداف تحقق.....	
۶.....	سؤالات تحقیق.....	
	تعریف مفاهیم و واژگان تحقیق	
۷.....	برنامه درسی	
۷.....	مقطع متوسطه.....	
۸.....	برنامه ریزی درسی.....	
۸.....	کتاب درسی.....	
۹.....	محتوا.....	
۹.....	سازمان دهی.....	
۹.....	توالی.....	
۱۰.....	اصل اهمیت.....	
۱۰.....	اصل اعتبار.....	
۱۰.....	اصل علاقه.....	
۱۱.....	اصل سود مندی.....	
۱۱.....	اصل قابلیت یاد گیری.....	
۱۱.....	اصل مداومت.....	
۱۲.....	اصل وسعت.....	
۱۲.....	اصل تعادل.....	
۱۲.....	اصل وحدت.....	
۱۳.....	ارزشیابی.....	
۱۳.....	دانش آموزان.....	
۱۳.....	معلمان.....	

مقدمه.....	۱۵
اهمیت توجه جدی به امر مهم تعلیم و تربیت (به ویژه حوزه برنامه ریزی درسی).....	۱۵
تعلیم و تربیت و برنامه های درسی از دیدگاه مکتب انسان ساز اسلام.....	۱۶
سیر تحول رشته برنامه ریزی درسی.....	۱۷
تاریخچه برنامه ریزی درسی در ایران.....	۱۸
کلیاتی در مورد کتاب درسی مورد پژوهش «کتاب جامعه شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری».....	۲۰
اهمیت کتب درسی با مضامین اجتماعی «همانند کتاب درسی مورد پژوهش».....	۲۲
اهمیت آموزش متوسطه	۲۴
اهداف آرمانی دوره آموزش متوسطه.....	۲۴
مفاهیم و تعاریف برنامه ریزی درسی.....	۲۵
مفاهیم و تعاریف برنامه درسی.....	۲۶
سطوح مختلف طراحی برنامه ی درسی در سطح کلان.....	۲۸
۱- برنامه درسی آرمانی /۲- برنامه درسی مکتوب /۳- برنامه درسی حمایت شده.....	۲۹
۴- برنامه درسی اجرا شده.....	۲۹
۵- برنامه درسی آزمون شده.....	۳۰
۶- برنامه درسی یاد گرفته شده.....	۳۰
۷- برنامه درسی پنهان.....	۳۰
۸- برنامه درسی پوچ.....	۳۱
دیدگاه های (سطوح) برنامه درسی	
۱- برنامه درسی ایده آل /۲- برنامه درسی رسمی.....	۳۲
۳- برنامه درسی آموزشی / ۴- برنامه درسی اجرایی.....	۳۲
۵- برنامه درسی تجربی.....	۳۳
عناصر برنامه ی درسی.....	۳۳
عناصر برنامه درسی از دیدگاه کلان	
۱-اهداف.....	۳۴
الف:اهداف کلی.....	۳۵
ب:اهداف جزئی.....	۳۵
ج:اهداف رفتاری.....	۳۵
۲-محتوا.....	۳۵
۳-مواد و منابع آموزشی.....	۳۶
۴-فعالیت های دانش آموزان.....	۳۶
۵-استراتژی های یاددهی-یادگیری.....	۳۶
۶-ارزشیابی.....	۳۸

۳۹.....	۷-- گروه بندی.....
۳۹.....	۸-- زمان.....
۳۹.....	۹- مکان و یا محیط.....
۳۹.....	بحث و نتیجه گیری در مورد عناصر برنامه درسی.....
۴۰.....	سه عنصر برنامه ریزی درسی از دیدگاه برمن.....
	الگوهای طراحی برنامه درسی (بر اساس هر یک از عناصر ۹ گانه ی برنامه ی درسی)
۴۰.....	الف- الگوی مبتنی بر موضوعات درسی مدون به عنوان منبع اطلاعاتی.....
۴۱.....	ب- الگوی مبتنی بر دانش آموز به عنوان منبع اطلاعاتی.....
۴۲.....	ج- الگوی مبتنی بر جامعه به عنوان منبع اطلاعاتی.....
	سایر طرح های برنامه درسی
۴۲.....	۱- طرح قابلیت های خاص.....
۴۳.....	۲- طرح مهارت های فرایندی /۳- طرح «دیدگاه اومانستی از انسان».....
۴۳.....	- طرح دروس اصلی.....
۴۳.....	ویژگی اصولی طرح یا الگوی برنامه ی درسی.....
۴۳.....	سایر متغیرهای تأثیر گذار در برنامه ی درسی.....
۴۴.....	تفاوت برنامه درسی سنتی و برنامه درسی نوین.....
	مبانی برنامه ریزی درسی
۴۵.....	۱) مبانی فلسفی برنامه ریزی درسی.....
۴۵.....	۱- مکتب ایده آلیسم.....
۴۵.....	۲- مکتب رئالیسم.....
۴۵.....	۳- مکتب پراگماتیسم.....
۴۵.....	۴- مکتب اگزیستانسیالیسم.....
۴۶.....	دیدگاه سایر مکاتب فلسفی.....
۴۶.....	۲) مبانی روان شناختی برنامه ریزی درسی.....
۴۷.....	۳) مبانی اجتماعی یا جامعه شناختی برنامه درسی.....
	دیدگاه های حاکم بر برنامه درسی
۴۷.....	۱- دیدگاه رفتاری /۲- دیدگاه موضوعی /دیسپلینی /۳- دیدگاه اجتماعی.....
۴۸.....	۴- دیدگاه فرایند شناختی /۵- دیدگاه رشد گر /۶- دیدگاه انسان گرایانه.....
۴۸.....	۷- دیدگاه ماورای فردی یا کل گرایانه.....
۴۹.....	سه فرا دیدگاه استنباط شده (سنت گرایی- پژوهش /تصمیم گیری- دگرگونی و تحول).....
	انواع مدل های برنامه ریزی درسی
۴۹.....	۱- مدل رویکرد تکنیکی- علمی.....
۴۹.....	۲- مدل رویکرد انتقادی- غیر تکنیکی.....
	نمونه هایی از دو رویکرد تکنیکی- علمی و انتقادی- غیر تکنیکی
	الف- انواع مدلهایی که دارای رویکرد تکنیکی- علمی به برنامه ریزی درسی هستند:
۵۰.....	۱- مدل باییت.....

۵۰	۲-مدل هیلدا تابا.....
۵۰	۳-مدل سیلور و الکساندر.....
	ب-انواع مدل هایی که دارای رویکرد انتقادی-غیرتکنیکی به برنامه ریزی درسی هستند:
۵۰	۱-مدل وین اشتاین و فانتی نی.....
۵۱	نتیجه گیری از این مبحث.....
۵۱	نقش و اهمیت کتاب درسی.....
۵۲	تعاریف محتوا.....
۵۳	ضرورت انتخاب محتوا.....
۵۴	چگونگی فرایند انتخاب محتوا.....
	گذری تاریخی بر معیارهای انتخاب محتوا
۵۵	۱-سقراط.....
۵۶	۲-افلاطون / ۳-ارسطو / ۴-سینکا / ۵-ویوس / ۶-باییت.....
۵۷	۷-تایلر / ۸-هیتنگ / ۹-رت / ۱۰-راینسون / ۱۱-کمینیوس.....
۵۸	۱۲-ژان ژاک روسو / ۱۳-جان دیویی.....
۵۸	۱۴-ژان پیازه.....
۵۹	۱۵-جروم اس.برونر / ۱۶-آگوستینوس / ۱۷-ویوس / ۱۸-راتکه / ۱۹-روسو.....
۶۰	۲۰-کانت / ۲۱-پستالوزی / ۲۲-هربارت / ۲۳-غزالی / ۲۴-خواجه طوسی / ۲۵-سعدی.....
۶۰	اصول و معیارهای انتخاب محتوا.....
۶۱	۱-اصل اهمیت.....
۶۱	۲-اصل اعتبار.....
۶۱	۳-اصل علاقه.....
۶۲	۴-اصل سودمندی.....
۶۲	۵-اصل قابلیت یادگیری.....
۶۳	۶-اصل انعطاف پذیری.....
۶۳	سازماندهی محتوا.....
۶۴	مسائل مربوط به سازماندهی محتوا.....
۶۶	ضرورت سازماندهی محتوا.....
۶۶	اصول سازماندهی محتوا.....
۶۷	۱-اصل توالی.....
۶۷	۲-اصل مداومت.....
۶۸	۳-اصل وسعت.....
۶۸	۴-اصل تعادل.....
۶۹	۵-اصل وحدت.....
	انواع شیوه های سازماندهی محتوا
۷۰	الف:سازماندهی عمودی محتوا.....
۷۰	ب:سازماندهی افقی محتوا.....

۷۰	۱- سازماندهی بر اساس موضوعات مجزا
۷۱	۲- رشته های وسیع یا موضوعات مرتبط و غیر مجزا
۷۱	۳- شیوه سازماندهی مبتنی بر فعالیت
۷۱	۴- روش مبتنی بر مسائل مختلف
	ویژگی های محتوا در دوره ی متوسطه
۷۲	۱- ارتباط با تغییرات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه
۷۲	۲- حمایت از ابتکار دانش آموزان/۳- استدلالی بودن محتوا/۴- تأکید بر هویت فرهنگی
۷۳	۵- توجه به بحث گروهی
۷۳	۶- نگرش انتقادی به دانش و کاربرد آن در زندگی
۷۳	۷- ایجاد تعادل بین آموزش عمومی و تخصصی/۸- کسب آمادگی برای ورود به بزرگسالی
۷۳	۹- توجه به سلامتی جسمی، روانی و اجتماعی
۷۳	ویژگی های یک کتاب درسی خوب از دیدگاه برنامه ریزی درسی
۷۵	تعاریف ارزشیابی
۷۶	تقسیم کلی مفاهیم ارزشیابی
۷۶	ضرورت ارزشیابی
۷۷	مفاهیم و تعاریف ارزشیابی آموزشی
۷۸	مفهوم ارزشیابی برنامه درسی
۷۹	ارزشیابی محتوا
	الگوهای ارزشیابی
۷۹	الف- الگوی (تایلر)
۸۰	ب- الگوی CIPP(سیپ)
۸۱	ج- الگوی سالیوان
۸۱	د- الگوی IPOO (ایپو)
۸۱	ه- الگوی (تایر)
	پیشینه ی تحقیق
۸۲	الف- تحقیقات داخلی
۸۵	ب- تحقیقات خارجی
۸۶	جمع بندی و نتیجه گیری

عنوان	فصل سوم: روش تحقیق	صفحه
مقدمه	۸۸	۸۸
روش تحقیق	۸۸	۸۸
جامعه تحقیق	۸۹	۸۹
روش نمونه گیری	۹۰	۹۰
ابزار اندازه گیری (روش جمع آوری اطلاعات)	۹۰	۹۰
شیوه نمره گذاری و تجزیه و تحلیل داده ها	۹۱	۹۱

۹۲.....	روش های آماری (الف-آمار توصیفی / ب-آمار استنباطی)
۹۲.....	روایی و پایایی پرسشنامه

صفحه	عنوان
------	-------

۹۴.....	مقدمه
۹۴.....	الف: تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌ها
۹۸.....	ب: تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها
۹۹.....	سؤال اول پژوهش
۱۰۰.....	سؤال دوم پژوهش
۱۰۲.....	سؤال سوم پژوهش
۱۰۳.....	سؤال چهارم پژوهش
۱۰۴.....	سؤال پنجم پژوهش
۱۰۶.....	سؤال ششم پژوهش
۱۰۷.....	سؤال هفتم پژوهش
۱۰۹.....	سؤال هشتم پژوهش
۱۱۰.....	سؤال نهم پژوهش
۱۱۲.....	سؤال دهم پژوهش

صفحه	عنوان
------	-------

۱۲۲.....	مقدمه
	بحث و نتیجه گیری
۱۲۳.....	نتیجه گیری از سؤال اول پژوهش
۱۲۵.....	نتیجه گیری از سؤال دوم پژوهش
۱۲۷.....	نتیجه گیری از سؤال سوم پژوهش
۱۲۸.....	نتیجه گیری از سؤال چهارم پژوهش
۱۳۰.....	نتیجه گیری از سؤال پنجم پژوهش
۱۳۲.....	نتیجه گیری از سؤال ششم پژوهش
۱۳۳.....	نتیجه گیری از سؤال هفتم پژوهش
۱۳۵.....	نتیجه گیری از سؤال هشتم پژوهش
۱۳۷.....	نتیجه گیری از سؤال نهم پژوهش
۱۳۸.....	نتیجه گیری از سؤال دهم پژوهش
۱۳۹.....	نتیجه گیری از جداول مربوط به مقایسه ی نظرات دانش آموزان و معلمان و دو جنس دانش آموزان
۱۴۰.....	محدودیت های تحقیق
۱۴۱.....	الف-پیشنادهایی براساس یافته های این پژوهش
۱۴۳.....	ب-پیشنادهایی برای تحقیقات آتی

منابع

منابع فارسی..... ۱۴۵

منابع انگلیسی..... ۱۵۴

پیوست ها

پرسشنامه..... ۱۵۶

صفحه	عنوان	فهرست جداول
------	-------	-------------

جدول ۱- وضعیت گروه نمونه بر حسب معلم یا دانش آموز بودن..... ۹۴

جدول ۲- وضعیت مدرک تحصیلی در گروه معلمان..... ۹۵

جدول ۳- وضعیت مرتبط بودن مدرک تحصیلی معلمان با درس جامعه شناسی (۲)..... ۹۶

جدول ۴- وضعیت سنوات تدریس معلمان مورد پژوهش..... ۹۶

جدول ۵- شاخصهای توصیفی میانگین و انحراف استاندارد در زیر مقیاس های ده گانه در کل گروه نمونه..... ۹۷

جدول ۶- شاخصهای توصیفی میانگین و انحراف استاندارد در ۲ گروه نمونه به طور جداگانه..... ۹۸

جدول ۷- مقایسه ی بین نسبت های مخالف و موافق گروه نمونه در زیر مقیاس علاقه..... ۹۹

جدول ۸- مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس علاقه..... ۹۹

جدول ۹- مقایسه ی بین نسبت های موافق و مخالف گروه نمونه در زیر مقیاس اهمیت..... ۱۰۰

جدول ۱۰- مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس اهمیت..... ۱۰۱

جدول ۱۱- مقایسه ی بین نسبت های موافق و مخالف گروه نمونه در زیر مقیاس اعتبار..... ۱۰۲

جدول ۱۲- مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس اعتبار..... ۱۰۲

جدول ۱۳- مقایسه ی بین نسبت های موافق و مخالف گروه نمونه در زیر مقیاس سودمندی..... ۱۰۳

جدول ۱۴- مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس سودمندی..... ۱۰۳

جدول ۱۵- مقایسه ی بین نسبت های موافق و مخالف گروه نمونه در زیر مقیاس قابلیت یادگیری..... ۱۰۴

جدول ۱۶- مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس قابلیت یادگیری..... ۱۰۵

جدول ۱۷- مقایسه ی بین نسبت های موافق و مخالف گروه نمونه در زیر مقیاس وحدت..... ۱۰۶

جدول ۱۸- مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس وحدت..... ۱۰۶

جدول ۱۹- مقایسه ی بین نسبت های موافق و مخالف گروه نمونه در زیر مقیاس توالی..... ۱۰۷

جدول ۲۰- مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس توالی..... ۱۰۸

جدول ۲۱- مقایسه ی بین نسبت های موافق و مخالف گروه نمونه در زیر مقیاس استمرار..... ۱۰۹

جدول ۲۲- مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس استمرار..... ۱۰۹

جدول ۲۳- مقایسه ی بین نسبت های موافق و مخالف گروه نمونه در زیر مقیاس وسعت..... ۱۱۰

جدول ۲۴- مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس وسعت..... ۱۱۱

جدول ۲۵- مقایسه ی بین نسبت های موافق و مخالف گروه نمونه در زیر مقیاس تعادل..... ۱۱۲

جدول ۲۶- مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس تعادل..... ۱۱۲

جدول ۲۷- خلاصه نظرات گروه معلمان در مورد محتوای کتاب مورد پژوهش..... ۱۱۳

جدول ۲۸- خلاصه نظرات گروه دانش آموزان در مورد محتوای کتاب مورد پژوهش..... ۱۱۴

جدول ۲۹- مقایسه ی نظر دانش آموزان دختر و پسر در زیر مقیاس اهمیت..... ۱۱۵

جدول ۳۰-۴مقایسه ی نظر دانش آموزان دختر و پسر در زیر مقیاس اعتبار.....	۱۱۶
جدول ۳۱-۴مقایسه ی نظر دانش آموزان دختر و پسر در زیر مقیاس علاقه.....	۱۱۶
جدول ۳۲-۴مقایسه ی نظر دانش آموزان دختر و پسر در زیر مقیاس سودمندی.....	۱۱۷
جدول ۳۳-۴مقایسه ی نظر دانش آموزان دختر و پسر در زیر مقیاس قابلیت یادگیری.....	۱۱۷
جدول ۳۴-۴مقایسه ی نظر دانش آموزان دختر و پسر در زیر مقیاس توالی.....	۱۱۸
جدول ۳۵-۴مقایسه ی نظر دانش آموزان دختر و پسر در زیر مقیاس مداومت.....	۱۱۸
جدول ۳۶-۴مقایسه ی نظر دانش آموزان دختر و پسر در زیر مقیاس وسعت.....	۱۱۹
جدول ۳۷-۴مقایسه ی نظر دانش آموزان دختر و پسر در زیر مقیاس تعادل.....	۱۱۹
جدول ۳۸-۴مقایسه ی نظر دانش آموزان دختر و پسر در زیر مقیاس وحدت.....	۱۲۰

عنوان	فهرست نمودارها	صفحه
-------	----------------	------

نمودار ۱-۴ وضعیت گروه نمونه بر حسب معلم یا دانش آموز بودن.....	۹۵
نمودار ۲-۴ وضعیت مدرک تحصیلی در گروه معلمان.....	۹۵
نمودار ۳-۴ وضعیت مرتبط بودن مدرک تحصیلی معلمان با درس مورد تدریس اشان.....	۹۶
نمودار ۴-۴ وضعیت سنوات تدریس معلمان مورد پژوهش.....	۹۷
نمودار ۵-۴ مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس علاقه.....	۱۰۰
نمودار ۶-۴ مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس اهمیت.....	۱۰۱
نمودار ۷-۴ مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس اعتبار.....	۱۰۳
نمودار ۸-۴ مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس سودمندی.....	۱۰۴
نمودار ۹-۴ مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس قابلیت یادگیری.....	۱۰۵
نمودار ۱۰-۴ مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس وحدت.....	۱۰۷
نمودار ۱۱-۴ مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس توالی.....	۱۰۸
نمودار ۱۲-۴ مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس استمرار.....	۱۱۰
نمودار ۱۳-۴ مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس وسعت.....	۱۱۱
نمودار ۱۴-۴ مقایسه ی نظر معلمان و دانش آموزان در زیر مقیاس تعادل.....	۱۱۳

فصل اول:

کلیات طرح تحقیق

دنیای امروز، دنیای تغییرات و شگفتی هاست، دنیایی است که هر لحظه دری از علم به روی آدمی گشوده می‌شود. امروزه دیگر مدارس نمی‌توانند به علوم کلاسیک و نوشته‌های گذشتگان اکتفا کنند و انتقال و یادگیری آنها را جزو هدف‌های آموزش و پرورش خود بدانند، بلکه مدارس باید کودکان و نوجوانان جامعه را به معلومات و مهارت‌های زمان خود مجهز کنند (تقی پور ظهیر، ۱۳۶۸، ص ۱۰۸).

علاوه بر این، سرعت و مداومت تغییرات، پیش‌بینی آنچه را نسل بعدی باید بداند، دشوار می‌سازد (آهنچیان و قائدی، ۱۳۸۲، ص ۱۲۸).

در تمدن امروز دگرگونی تکنیک زندگی، به طور مداوم بر وسعت و تنوع نیازهای افراد و جوامع می‌افزاید و بر این اساس، بهره‌مندی انسان‌ها را از مهارت‌ها و توانایی‌های جدید می‌طلبد (شجاع‌الدینی، ۱۳۷۷، ص ۱).

بنابراین در شرایط کنونی امروزی و در عصر انفجار اطلاعات و عصر تغییر و تحولات سریع و چشمگیر، آموزش و پرورش نقش بسیار مهمی دارد و برای تحقق خواسته‌های آموزشی، کتاب درسی^۱ و تهیه‌ی محتوای پویا و مطلوب، ضرورت مضاعف دارد، به ویژه آن که امید آن است که محتوای کتب درسی بتواند جبران همه‌ی نیازهای متعدد دانش‌آموزان را بر عهده گیرد. زیرا کتب درسی، از طرفی وسیله‌ی مهم یادگیری و آموزش و از طرفی دیگر عامل ایجاد تغییرات رفتاری در ابعاد گوناگون در دانش‌آموزان هستند. همچنین کتب درسی، نقش اساسی در شکل دادن به نگرش‌ها و پروراندن عواطف دانش‌آموزان ایفا می‌کنند و موجب انتقال دانش‌ها و مهارت‌های گوناگون به آنها می‌شوند و دانش‌آموزان بر اساس یادگیری محتوای کتاب‌های درسی، افق دیدشان نسبت به محیط اجتماعی و محیط طبیعی گسترش می‌یابد و به سوی جهان بینی‌های خاص رهنمون می‌شوند (محسن پور، ۱۳۷۹، ص ۱۲۸).

بنابراین توجه به تعلیم و تربیت برای رشد و شکوفایی استعدادهای فردی و همچنین به جهت پاسخگویی به نیازهای اجتماعی، امری حتمی و ضروری است.

علاوه بر همه‌ی این موارد از دیگر علل توجه و تأکید زیاد بر محتوا به این دلیل است که هر اندازه هم که اهداف تعلیم و تربیت عالمانه، دقیق و مشخص باشند، بدون داشتن محتوایی خوب و مناسب امکان تحقق این اهداف وجود نخواهد داشت (پروند، ۱۳۷۱، ص ۱۶).

بر همین اساس، در نظام آموزشی ایران، کارآیی و مناسب بودن کتاب درسی با مطلوب بودن نظام آموزشی و ناکارآمدی آن با ضعف نظام آموزشی برابر است (فراهانی، ۱۳۸۲، ص ۱۱۸).

لذا برای تحقق اهداف واقعی آموزش و پرورش، برنامه ریزی های متعددی در جنبه های مختلف نیاز هست که از آن جمله برنامه ریزی درسی و اقدامات و عملیاتی برای تهیه و انتخاب و سازماندهی محتوای کتب درسی است. زیرا که برنامه درسی، عامل تسهیل در دستیابی به اهداف آموزش و پرورش می باشد (قورچیان و تن ساز، ۱۳۷۴ ص ۹).

بعد از آن که ضرورت تدوین برنامه های درسی پویا و فعال برای دستیابی به بخش بزرگی از اهداف نظام آموزشی معلوم گردید، باید خاطر نشان ساخت که یکی از مراحل اساسی در طراحی و تنظیم برنامه درسی، انتخاب و سازماندهی محتوا است. منظور از محتوا، مجموعه ای از دانش ها، مهارت ها و ارزش هایی می باشد که دانش آموزان باید در مدرسه یاد بگیرند. بنابراین نظام برنامه درسی در این باره که چه نوع مطالبی در کتب درسی گنجانده شود و این که این موضوعات، براساس چه معیارهای انتخاب و سازماندهی شوند، بایستی تصمیم گیری نماید. بر همین اساس، این پژوهش، به ارزشیابی محتوای کتاب تازه تألیف جامعه شناسی (۲) سال سوم متوسطه بر اساس اصول انتخاب و سازماندهی محتوا، از دیدگاه دبیران و دانش آموزان شهر کرمانشاه می پردازد. به امید آن که نتایج حاصل از این تحقیق، دست اندرکاران آموزش و پرورش، برنامه ریزان و مؤلفان کتب درسی را در این مورد خاص کمک نماید.

بیان مسئله

کنکاش، تحقیق، دستکاری، شناخت، کشف امور و اسرار نهان و شک و تردید در امور معلوم برای پی بردن به مجهول، از تمایلات فطری هر انسانی است. یادگیری و آموزش های رسمی داخل مدرسه بر خلاف یادگیری در زندگی عادی و محیط های خانوادگی و اجتماعی، از قبل پیش بینی شده و سازمان داده شده و منظم است. بدیهی است که نوع سازمان برنامه درسی و کارآیی آن با استفاده از انتخاب محتوای مناسب و چگونگی تنظیم و سازمان دادن آن، موجبات یادگیری مؤثرتر را فراهم می کند. قطعاً محتوای درهم و برهم و نامنظم و تجارب یادگیری پیش بینی نشده بی ارتباط و جدا از هم، نمی تواند کارساز باشد. بنابراین برای تهیه برنامه درسی مؤثر و اثر بخش، برنامه های درسی، فعالیت های آموزشی و تجارب یادگیری باید به گونه ای تنظیم شوند که همدیگر را تقویت کنند و دارای تأثیر متحد و منسجم و یکپارچه باشند. به این ترتیب انتخاب و سازمان دادن محتوای برنامه درسی و تنظیم فعالیت ها و تجارب یادگیری، مسأله ی بسیار مهمی است که بر کارآیی و کیفیت آموزش و میزان و نوع تغییرات رفتار یادگیرندگان و به طور کلی بهبود برنامه های آموزشی و درسی، تأثیرات به سزایی دارد (تقی پورظهير، ۱۳۸۰، ص ۱۷۸).

به علاوه، دغدغه و نگرانی اکثر متخصصان تعلیم و تربیت در سال های اخیر، به جهت عدم تناسب برنامه های درسی با زندگی واقعی، علایق و نیازهای اجتماعی و شناختی یادگیرندگان بوده است. بنابراین، انتخاب محتوا، مستلزم در نظر گرفتن معیارها و ضوابط مختلفی از جمله ویژگی های ذاتی یادگیرندگان، علایق و رغبت های فردی، میزان استعدادها، توجه به اهداف ویژه ی هر پایه ی تحصیلی، میراث فرهنگی هر جامعه و می باشد (شجاع الدینی، ۱۳۷۶، ص ۱۴).

همچنین برای پر بار ساختن محتوای درسی، نایستی در ارزشیابی محتوای یک کتاب درسی، تنها به بررسی اظهار نظرهای کارشناسان و صاحب نظران و مؤلفان، بسنده شود؛ چرا که کیفیت آموزشی محتوا یک کتاب درسی در فرآیند اجرا و تدریس آن در کلاس درس، معلوم می گردد، بنابراین در امر ارزشیابی محتوای کتاب‌های درسی باید از نظرات معلمان و دانش‌آموزان هم استفاده نمود؛ زیرا معلمان، اساسی‌ترین و حساس‌ترین نقش را در فرایند آموزش محتوای درسی دارند. علاوه بر همه‌ی این موارد، بررسی نظرات دانش‌آموزان در این مورد، به ویژه دانش‌آموزان مورد پژوهش، که در سال‌های پایانی دوره‌ی متوسطه و در پایه‌ی سوم تحصیل می‌کنند و از رشد شناختی کافی برخوردارند، باید مورد توجه متخصصان و برنامه‌ریزان درسی باشد (موسوی، ۱۳۷۵، ص ۹).

به این ترتیب سؤال اصلی این پژوهش، که محقق، درصدد یافتن پاسخ آن است، این است که آیا اصول و معیارهای انتخاب و سازماندهی محتوا، در مورد محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه رشته‌ی علوم انسانی، رعایت شده است یا خیر؟ در صورت استفاده از این اصول، میزان به کارگیری از این اصول و معیارها، به چه صورت و با چه کیفیتی می‌باشد؟ تا انشاءالله به این طریق، پاره‌ای از موانع و مشکلات احتمالی در تهیه‌ی محتوای کتاب مذکور، شناسایی شده و رهنمودهایی در جهت رفع موانع ارائه شود.

اهمیت و ضرورت تحقیق

در نظام فعلی آموزش و پرورش کشور اسلامی امان ایران، عمده‌ی فعالیت‌های آموزشی همچون تدریس و یادگیری، نظام ارزشیابی و امتحانات بر محور کتب درسی متمرکز است. به علاوه در اغلب کشورها هم برای هر ماده‌ی درسی در هر پایه‌ی تحصیلی، کتاب درسی ویژه‌ای، تألیف می‌شود (حریروانی، ۱۳۷۵، ص ۱۱).

از دیگر موارد اهمیت این موضوع این که، برنامه‌های درسی، اساسی‌ترین خط‌مشی‌های اجرایی، برای تحقق اهداف آموزش و پرورش، تلقی می‌شوند که باید در نهایت تدبیر و مراقبت و دقت نظر، تهیه شوند تا به نحو مطلوب جوابگوی تحولات و تغییرات اجتماعی، فرهنگی و تکنولوژیکی و ... باشند (همان منبع، ص ۱۱).

به ویژه این موضوع، در مورد نظام متمرکز آموزشی کشور ما، که در آن کتب درسی در تمام نقاط کشور، از محتوای کاملاً یکسانی برخوردارند و از طرفی هم، کتاب درسی از مهمترین و اساسی‌ترین عنصر در آموزش محسوب می‌شود، اهمیت دو چندان دارد. علاوه بر موارد مذکور، از دیگر دلایل اهمیت محتوای کتب درسی آن است که برای ارزشیابی‌های متعدد از افراد و به ویژه برای پذیرش در دانشگاه‌ها و یا محیط شغلی، محتوای کتب درسی، عنصر اساسی تصمیم‌گیری‌ها به شمار می‌آید (شجاع‌الدینی ۱۳۷۷، ص ۱۴).

بنابراین، بررسی و ارزشیابی کتب درسی، به ویژه کتاب جامعه‌شناسی که دانش‌آموزان را با نقش و موقعیت خود در جامعه و پیدا کردن هویت و اصالت خود و نظام‌ها و کارکردهای اجتماعی و آشنا می‌سازد، بسیار ضروری است. به این

ترتیب، برای پاسخگویی به این ضرورت، انتخاب و سازماندهی محتوای کتب درسی بر اساس موازین و اصول برنامه درسی و در چارچوب یافته‌های علمی آن، به ویژه در مورد محتوای کتب تازه تألیف همانند کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه که محقق در پی بررسی آن است، ضروری به نظرمی رسد.

اهداف تحقیق

هدف تحقیق، عبارتی است که به کمک آن مجموعه فعالیت‌هایی را که باید انجام دهیم، معین می‌سازیم و به این طریق به راحتی می‌توانیم به نقطه‌ی پایانی تحقیق برسیم (دلاور، ۱۳۷۴، ص ۱۲۰).

هدف کلی تحقیق

اهداف کلی، به طور مستقیم از مسأله‌ی تحقیق گرفته می‌شوند، به طوری که یکی از اهداف کلی، خود موضوع تحقیق است که مشخص می‌نماید، تحقیق چه مواردی را می‌خواهد دنبال نماید (نادری و سیف نراقی، ۱۳۷۵، ص ۸۳).
هدف کلی تحقیق عبارت است از:

بررسی و شناخت میزان به کارگیری اصول و معیارهای انتخاب و سازماندهی محتوا در کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه.

اهداف جزئی تحقیق

۱- بررسی میزان توجه به اصل علاقه در انتخاب محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه.

۲- بررسی میزان توجه به اصل اهمیت در انتخاب محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه.

۳- بررسی میزان توجه به اصل اعتبار در انتخاب محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه.

۴- بررسی میزان توجه به اصل سودمندی در انتخاب محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه.

۵- بررسی میزان توجه به اصل قابلیت یادگیری در انتخاب محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه.

۶- بررسی میزان توجه به اصل وحدت در سازماندهی محتوای کتاب جامعه‌شناسی (۲) سال سوم متوسطه نظری از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر کرمانشاه.